

شیوه‌های تربیتی فرزندان نمازگزار جهت تأمین حق امنیت خانواده

نسرین سراوانی^۱

فهیمة دباغی^۲

چکیده

خانواده به عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، نقش بی‌بدیلی در تأمین امنیت اعضای خود ایفا می‌کند. برای ایفای مؤثر این نقش، خانواده نیازمند فضایی امن و پویا است. فرزندان نمازگزار می‌توانند به عنوان یکی از عوامل مؤثر در تأمین امنیت خانواده نقش بسزایی داشته باشند، لذا تحقیق حاضر با هدف تبیین شیوه‌های تربیتی فرزندان نمازگزار به منظور تأمین امنیت خانواده، به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. با اجرای مؤثر این شیوه‌ها، والدین می‌توانند علاوه بر تقویت ایمان دینی فرزندان خود، امنیت روانی خانواده را نیز تأمین کنند. تربیت فرزندان نمازگزار مستلزم استفاده از شیوه‌های متنوع و جذاب است که شامل شیوه‌های شناختی (تبیین فلسفه نماز و ارتباط آن با نیازهای فردی و...)، شیوه‌های انگیزشی (تشویق، تأیید و پاداش و...) و شیوه‌های کنشی (الگوبرداری از والدین و عبادت جمعی و...) می‌باشد.

واژگان کلیدی: شیوه‌های تربیتی، حق امنیت خانواده، تربیت فرزندان، فرزندان نمازگزار.

۱. دکترای روان‌شناسی سلامت دانشگاه آزاد اسلامی زاهدان، n.saravani44@gmail.com

۲. دانش‌آموخته سطح ۳، تفسیر و علوم قرآنی، مدرسه علمیه تخصصی حضرت نرجس علیها السلام زاهدان

dabaghe97408@gmail.com

مقدمه

تربیت فرزندان نمازگزار جهت تأمین حق امنیت خانواده، موضوعی است که شیوه‌های مختلفی را می‌طلبد. با توجه به اهمیت و تأثیرگذاری نماز در زندگی خانوادگی و اجتماعی، می‌توان از آن به عنوان ابزاری برای تقویت بنیان خانواده و ایجاد امنیت روانی و اجتماعی استفاده کرد. الگوگیری از والدین، به عنوان اولین الگوهای رفتاری، موجب شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به این مسئله و تمایل فرزندان به انجام این فریضه می‌شود.

اگر والدین با محبت و توجه، فرزندان خود را به نماز دعوت کنند و در کنار آنها به اقامه نماز بپردازند، این عمل می‌تواند حس تعلق و امنیت را در آنها تقویت کند. در نهایت، شیوه‌های تربیتی فرزندان نمازگزار نه تنها روی خود فرزندان تأثیر مثبت دارد، بلکه می‌تواند به تقویت امنیت خانواده نیز کمک کند. در جوامع اسلامی، با ایجاد یک محیط دینی و محبت‌آمیز، والدین می‌توانند فرزندان خود را به سمت ارزش‌های دینی سوق دهند و بدین ترتیب بنیان خانواده را مستحکم‌تر کنند.

در این زمینه پژوهش‌هایی صورت گرفته است که هر یک ابعادی از این موضوع مهم را بررسی کرده‌اند؛ از جمله:

کتاب «رسم امانت» (زینلی و غلامی، بی‌تا) نویسندگان این کتاب با زبانی ساده و روان، به شرح تجربیات والدینی که موفق شده‌اند فرزندان نمازخوان و متدین پرورش دهند پرداخته‌اند، اما اینکه چگونه منجر به تأمین حق امنیت در خانواده می‌شود، بررسی نشده است.

کتاب «چگونه فرزندمان را نمازخوان کنیم؟ راهکارهایی برای جذب به نماز» (حسینی نیشابوری، ۱۳۹۶ش) نویسنده در این کتاب اهمیت و جایگاه نماز، برکات و آثار نماز، فلسفه نماز، آسیب‌شناسی نماز و همچنین تأمین حق امنیت در خانواده را به صورت اجمالی بیان نموده است. پژوهش حاضر در صدد بیان شیوه‌های تربیتی

فرزندان نمازگزار جهت تأمین حق امنیت خانواده به تفصیل می‌باشد. کتاب «آغازی برای پرواز، شیوه‌های دعوت به نماز فرزندان». (تراشیون، ۱۳۹۸ش) در این کتاب نویسنده به توضیح راه‌های تشویقی توسط والدین برای جذب فرزندان به نماز پرداخته، اما به تأثیر آن در تأمین حق امنیت اعضای خانواده نپرداخته است. مقاله «روش‌های ترغیب فرزندان به نماز». (خلجی، ۱۳۸۴ش) نویسنده در این مقاله به بیان شیوه‌های ترغیب به نماز پرداخته، اما این شیوه‌ها را به تأمین حق امنیت خانواده ارتباط نداده است.

مفهوم شناسی

برای اینکه درک درست و صحیحی از موضوع و مسئله پژوهش داشته باشیم باید معنا و مفهوم کلمات اصلی عنوان را درک کنیم. در ادامه به بررسی این واژگان پرداخته می‌شود.

۱. حق امنیت خانواده

این واژه مرکب از سه واژه «حق»، «امنیت» و «خانواده» است، که هر کدام جای بحث به تفصیل دارد. اما در پژوهش حاضر تنها مدنظر از این واژگان بیان می‌گردد. واژه «حق» از ریشه «ح ق ق» است که معنای مصدری آن «واقعیت» و زمانی که صفت باشد به معنای «وصف اعتقاد یا حکمی که با واقعیت مطابقت دارد» به کار برده می‌شود. (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۲۴۶) در جای دیگر آمده است: «الحَقُّ نقيض الباطل. حَقُّ الشيءِ يَحِقُّ حَقًّا أي وجب وجوبا؛ حقيقت نقطه مقابل باطل است. حق چیزی حق واقعی است یعنی واجب است». (ابن فارس، ۱۴۰۴ق، ج ۲، ص ۱۵؛ فراهیدی، ۱۴۰۹ق، ج ۳، ص ۶)

واژه «امنیت» نیز از ریشه «م ن ی» و به معنای «الأمن: امنیت، امان، آرامش خاطر»

است. (افرام بستانی، ۱۳۷۵ش، ص ۳) در بیان معنای این واژه در جای دیگر آمده است: «در اصل امنیت: آرامش روح و رفع ترس است، الْأَمْنُ وَالْأَمَانَةُ وَالْأَمَانُ مصدر آن است و گاهی امنیت را برای حالتی که در آن فرد در امنیت است نامیده می‌شود و گاه نامی برای چیزی که شخص نسبت به آن احساس امنیت می‌کند». (فراهیدی، ۱۴۰۹ق، ج ۸، ص ۳۸۸؛ راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۹۰)

امنیت در اصطلاح به معنای: «در بعد عینی، فقدان تهدیدات نسبت به ارزش‌ها، منافع و اهداف و در بعد ذهنی، فقدان ترس از اینکه بنیان‌های ملی (ارزش‌ها، منافع و اهداف) مورد هجوم (فیزیکی و غیر فیزیکی) واقع شوند»؛ (نوروزی، ۱۳۸۵، ص ۱۴۰) از این رو «حق امنیت خانواده» به معنای تأمین چنین فضای امن و آرامی برای اعضای خانواده است که بتوانند در آن بدون ترس از خطرات و تهدیدات زندگی کنند. این مفهوم شامل ابعاد مختلفی از جمله امنیت روانی، مالی و اجتماعی می‌شود که به حفظ آرامش و سلامت اعضای خانواده کمک می‌کند. وقتی خانواده‌ها در یک اجتماع امن زندگی کنند، می‌توانند فرزندان سالم‌تری پرورش دهند تا نقش مهمی در ایجاد یک جامعه سالم ایفا کنند.

ب. شیوه‌های شناختی

برای تأمین حق امنیت خانواده و تربیت فرزندان نمازگزار، چندین شیوه شناختی و تربیتی وجود دارد، در ادامه به برخی از این موارد که به تقویت امنیت روانی و اجتماعی خانواده کمک می‌کند پرداخته می‌شود.

۱. تبیین فلسفه نماز

نماز در اسلام به عنوان یکی از بنیادی‌ترین عبادات، دارای فلسفه و حکمت‌های عمیق است که در آیات و روایات اسلامی به آن سفارش فراوان شده است. والدین باید از

همان ابتدای کودکی، فلسفه نماز را برای فرزندان خود بیان کرده و به آنها آموزش‌های لازم را بدهند تا زمانی که فرزند بزرگ‌تر شد، به طور خودکار نمازش را بخواند. اقامه نماز نه تنها یک عمل عبادی، بلکه وسیله‌ای برای یاد خدا (غفلت‌زدایی) است: «وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي»، (طه: ۱۴) بازدارندگی از گناه: «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ» و ارتقاء روحی و اخلاقی انسان‌ها و در نهایت رستگاری: «فَدَأْفَلِحِ الْمُؤْمِنُونَ؛ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ». (مؤمنون: ۱-۲) طبق آنچه در کتاب الهی آمده، آموزش چنین مباحثی از کودکی بسیار حائز اهمیت است. والدین باید تأثیرات نماز مانند: غفلت‌زدایی از یاد پروردگار، دوری از فحشا، رستگاری و... را به صورت مکرر برای فرزندان بازگو کنند تا فرزند همواره به آن توجه و اهتمام داشته باشد.

از طرفی، یکی از اصول بنیادی خانواده، اصل نظم و انضباط در حفظ قوانین و روحیه قانون‌گرایی و رعایت قوانین حاکم بر خانواده است. نظم و انضباط در قوانین و اوقات نماز نیز از شرایط و آداب و ارکان اصلی نماز است که نماز روحیه انضباط و قانون‌گرایی در فرد را بیدار، تقویت و ماندگار می‌کند.

همچنین از مهم‌ترین عوامل تخریب بنیان خانواده، عدم رعایت امانت و شکستن عهد و پیمان میان اعضای خانواده است. ستون استوار و اصول مستحکم خانواده و قوام پایه‌های استوار این بنای مقدس بر پایه صداقت، درستکاری، امانت و امنیت استوار است، لذا فرد امانت‌دار، فرزندان خود را امانتی می‌داند که باید آن را نیکو شمارد؛ زیرا امانت‌داری از مصادیق تقوا و ایمان است.

بنابراین، نماز به عنوان یک عبادت اساسی در دین اسلام، دارای فلسفه‌ای عمیق و چندبعدی است که وجود چنین اهمیتی و آموزش آن به اعضای خانواده، سبب پی بردن به شیوه‌های تربیتی ویژه‌ای جهت تأمین حق امنیت خانواده می‌شود.

۲. تبیین ارتباط نماز با نیازها

تبیین ارتباط نماز با نیازهای انسانی، به ویژه در زمینه‌های روحی، اجتماعی و اخلاقی، می‌تواند به والدین کمک کند تا فرزندان خود را به سوی تربیت دینی و معنوی هدایت کنند. این تربیت نه تنها به تقویت ایمان دینی فرزندان می‌انجامد، بلکه احساس امنیت و آرامش را در خانواده افزایش می‌دهد.

قرآن کریم در آیات فراوانی به این امر سفارش کرده است و از زبان لقمان حکیم به فرزندش نقل می‌کند: «يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ؛ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ؛ پسر من نماز را برپا دار و امر به معروف و نهی از منکر کن و در برابر مشکلاتی که به تو می‌رسد با استقامت و شکیبایی باش که این از کارهای مهم و اساسی است.» (لقمان: ۱۷)

آیت‌الله مکارم شیرازی در ذیل آیه «وَأَقِمِ الصَّلَاةَ» می‌نویسد:

«[لقمان] بعد از تحکیم پایه‌های مبدا و معاد که اساس همه اعتقادات مکتبی است، به مهم‌ترین اعمال، یعنی مسأله نماز پرداخته، می‌گوید: پسر من! نماز را برپا دار... چرا که نماز مهم‌ترین پیوند با خالق است. نماز قلب تو را بیدار و روح تو را مصفا و زندگی تو را روشن می‌سازد. آثار گناه را از جانت می‌شوید؛ نور ایمان را در سرای قلبت پرتوافکن می‌سازد و تو را از فحشا و منکر باز می‌دارد.» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴ ش، ج ۱۷، ص ۵۲)

در این آیه به روشنی ارتباط میان نمازگزار و نیازش به خالق مشخص شده است.

لذا نماز پل ارتباطی میان انسان با خدا و بهترین وسیله جهت رسیدن به اهداف و برآورده شدن نیازهای اوست. نماز به عنوان عبادتی برجسته در دین اسلام، علاوه بر فواید و برکات روحی. معنوی، تأثیرات مثبتی نیز بر سلامت جسمی افراد دارد.

رابطه نماز با نیاز در وجود انسان، یک رابطه عمیق است؛ چرا که همه انسان‌ها، حتی کسانی که زیاد پایبند به دستورالعمل‌های دینی نیستند، در مواقع گرفتاری این نیاز را در خود احساس می‌کنند که باید برای رفع نیاز خود، رو به سوی اله و معبودی

کنند و از او درخواست کمک نمایند.

خداوند متعال در قرآن کریم بارها و بارها به نیازهای انسان اشاره کرده است و همواره در کتاب الهی اش پاسخ تمامی این نیازها را داده است. مانند: «وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا..... وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمُ بَأْسَكُمْ...» (نحل: ۸۰ و ۸۱) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا» (بقره: ۱۶۸)، «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» (انبیاء: ۳۰) و...

نیاز جنسی از جمله نیازهایی است که خدای متعال در وجود انسان قرار داده است. این غریزه، امری طبیعی و فطری است که با نماز خواندن می‌توان از سرکشی قوه شهوت و فحشا جلوگیری کرد. خداوند در قرآن می‌فرماید: «إِلَّا الْمُصَلِّينَ؛ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ... وَالَّذِينَ هُمْ لِأُزْوَاجِهِمْ حَافِظُونَ؛ إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاحِهِمْ...» (معارج: ۲۲-۲۹)

رشد شناختی فرزند به صورت نیرو محرکه عمل کرده و از موازنه ذهنی به مرتبه بالاتری رسیده و زمینه و پایه‌ای برای رشد در درجات بالاتر فراهم می‌آید و نهایتاً به تقرب الهی دست می‌یابد.

نماز زیباترین شیوه‌ی نیایش و مناسب‌ترین پاسخ به نیاز پرستشی است که به صورت فطری از آغاز آفرینش در نهاد بشر قرار داده شده است، می‌باشد. نماز آغاز پرواز و عروج انسان از دنیای مادی و رسیدن به قرب الهی و آغاز گفت‌وگو با خالق است که تمام هستی از اوست. نماز فواید و آثار بسیاری دارد و هم بر روان و هم بر جسم انسان اثر مثبتی دارد و تمام زمینه‌های فردی و اجتماعی او را تحت تاثیر قرار می‌دهد. (یامچی، ۱۳۹۹ش، ص ۱۴۴)

بنابراین، تبیین ارتباط نماز با نیازهای انسانی، به ویژه در زمینه‌های روحی، اجتماعی و اخلاقی، می‌تواند والدین را در تربیت دینی و معنوی فرزندان یاری کند؛ چرا که نقش مهمی در تأمین امنیت خانواده دارد.

۳. تبیین فواید نماز

یکی دیگر از شیوه‌های شناختی (بینشی) جهت تربیت فرزندان نمازگزار «تبیین فواید نماز» برای فرزندان است، که بدین وسیله امنیت خانواده تأمین می‌شود. چراکه نماز یکی از دستورات عمل‌های دین اسلام است که فواید، برکات و آثار زیادی به دنبال دارد، که اثر بارزش انتقال حس امنیت به انسان است. نماز، نمازگزار را متصف به صفات ارزشی مانند عفت، نجابت، شفقت، مهربانی، بخشش، دوری از هرزگی و بی‌بندوباری، فحاشی، ناسزاگویی، تحقیر، توهین، ناپارسایی و بی‌تقوایی می‌کند.

همچنین نماز انسان را به مهر و محبت، گشاده‌رویی، خوش اخلاقی با خانواده، حفظ حریم نجابت و حیا، صداقت و درستی واداشته و بدین ترتیب پایه خانواده در سایه نماز مستحکم می‌گردد. باید به جایگاه مهم خانواده و بنیان آن از آن جهت که مهد پرورش انسان خواهد بود توجه خاص کرد، انسانی که خداوند برای خلقتش به خود تبریک گفته: «فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ». (مؤمنون: ۱۴)

پس بنیان خانواده، این بنیانی که مهد تربیت انسانی از جنس «فَتَبَارَكَ اللَّهُ» است، باید قوی، استوار و مستحکم برای حفظ همه پاکی‌ها باشد. قوام و استحکام خانواده با حفظ ارزش‌های نهفته در آن مسیر می‌شود. ارزش‌هایی که اگر سرلوحه زندگی قرار گیرند، قطعاً شاهد آمار روزافزون طلاق و جدایی نخواهیم بود. در چنین خانواده‌ای، بستر هر آنچه خوبی است فراهم می‌شود و استعداد‌های فرزندان شکوفا می‌گردد. خانواده‌ها در جامعه برای چنین رشد و تعالی‌ای تلاش می‌کنند.

بدین ترتیب، پایه‌های استحکام نخستین واحد اجتماعی، یعنی خانواده، در نماز و با تربیت نمازگزار پایه‌ریزی می‌شود و خانواده به محل حفظ و پاسداشت ارزش‌های اصیل و قوای انسان تبدیل می‌گردد. دامن گرم و پرمهر و فضای عاطفی و مملو از عشق این خانواده بستری می‌شود برای پرورش و شکوفایی فرزندان خلف و صالح و به این ترتیب سلامت و پیشرفت جامعه در محیطی سالم و پویا جریان می‌یابد، لذا فرزندان

دارای توانایی‌های ساخت شناختی همچون عشق‌ورزی، زیباپسندی، دوستی و... هستند که باید در اثر تربیت و رشد در فضایی سالم، در کنار عنصر مهر و محبت، با شادابی و طراوت به فعلیت برسند.

فرزندانی که احساس امنیت و آرامش داشته باشند، به راحتی می‌توانند باورها و اندیشه‌های خود را بیان کنند. این احساس به فرزند اجازه ابتکار، خلاقیت و نوآوری می‌دهد. ترس و احساس ناامنی همواره مانعی بر سر راه انسان است و او را وابسته و بی‌اراده بار خواهد آورد و بسا که به عقده‌های روانی تبدیل شده و مشکلات زیادی برای انسان به بار می‌آورد.

بنابراین، در مسائل تربیت دینی نیز وظیفه والدین آن است که اگرچه دستورات دینی تأکید به انجام فرایض از سن تکلیف کرده‌اند، اما رسیدن به این مهم مستلزم آن است که ساخت شناخت ذهنی فرزندان از همان سال‌های نخستین زندگی پایه‌ریزی شود.

ج. شیوه‌های انگیزشی

والدین از شیوه‌های انگیزشی مختلفی برای تربیت فرزندان نمازگزار جهت تأمین امنیت خانواده می‌توانند استفاده کنند. در ذیل به برخی از این شیوه‌ها که سبب ایجاد حس امنیت در خانواده می‌شود اشاره می‌گردد.

برای والدین در مقوله تربیت فرزند نمازگزار، نتیجه کار مهم است. اینکه فرزند را به گرفتن وضو و خواندن نماز، حتی بدون رعایت آداب و شرایط کامل، حتی به نمازی نمادین تشویق کنند و به او تلقین کنند که وقتی با وضو از خانه بیرون می‌رود، فرشتگانی که دیده نمی‌شوند، جهت یاری و کمک به او می‌آیند. این گونه می‌توان انگیزه فرزندان را در عبادات بیشتر نمود تا حق امنیت خانواده تأمین شود. در ادامه به برخی از این شیوه‌های انگیزشی پرداخته می‌شود.

۱. تشویق (مادی، معنوی)

تشویق فرزندان به نمازخواندن در سال‌های ابتدایی زندگی هم پسندیده بوده و هم بیشترین تأثیر را دارد و از روش‌های بسیار کارآمد در علاقمند کردن فرزندان به نماز است.

همانطور که در مطالب پیشین اشاره شد، والدین برای فرزندان نشان‌الگو هستند و رفتارهایشان در آنان اثر دارد. لذا اگر والدین از همان سال‌های ابتدایی تولد جلوی فرزندان نماز بخوانند و از آن‌ها نیز بخواهند همراهشان باشند و در پایان توسط والدین تشویق شوند، علاقه‌شان به نماز دوچندان می‌شود. مثلاً در هنگام وضو گرفتن از واژه‌هایی مانند «دخترم یا پسر من می‌خواهد تمیز و پاک شود» برای تشویق فرزند می‌توان استفاده کرد.

برای علاقمند کردن فرزند به نماز روش‌های خلاقانه زیادی وجود دارد و تنها آموزش دادن به تنهایی کارساز نیست. بلکه فرزندان باید حال معنوی و فضای روحانی را تجربه کنند تا به انجام عبادات تشویق شوند. مثلاً رفتن به مکان‌های مذهبی، حرم اهل بیت علیهم‌السلام، امامزاده‌ها و... بسیار تأثیرگذار است و فرزند می‌تواند به یک آرامش روحی روانی دست یابد که خود بهترین تشویق است.

از طرفی، خواندن احادیث بزرگان درباره نماز، آیات رحمت و نعمت و... بهترین تشویق برای فرزند برای روی آوردن به نماز است. مانند روایت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم که می‌فرماید: «الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ وَالْوُضُوءُ مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ وَالصَّلَاةُ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ؛ دعا کلید رحمت است، وضو کلید نماز است و نماز کلید بهشت است». (شیخ بهایی، ۱۴۰۵ق، ص ۴) چنین روایات و احادیثی قطعاً در تشویق فرزندان به نماز بسیار مؤثرند.

همچنین در موارد بسیاری شنیده‌ایم و خوانده‌ایم که پیامبر گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم زمانی که حسنین علیهما‌السلام در نماز روی شانه‌هایشان می‌نشستند، سجده خود را طولانی می‌کردند. چنین رفتارهایی بهترین شیوه از اهل بیت علیهم‌السلام است که در تربیت صحیح

فرزندان نقش بسزایی دارد.

هرچه فرزندان از سنین پایین تر مأنوس با نماز، قرآن و... باشند، در آینده انسان‌های آرام‌تر و موفق‌تری خواهند بود و در رویارویی با مشکلات همیشه به خداوند امید و توکل خواهند داشت. انس و الفت با خدای متعال با حضور یافتن در فضاهای روحانی و معنوی تقویت می‌شود.

والدین باید از شیوه‌های انگیزشی بین فرزندان بیشتر استفاده کنند، مانند: مسابقات نمازخوانی، ایجاد محیط مناسب و شاد برای انجام نماز، شرکت خانوادگی در نماز جماعت و... که در همه این موارد تشویق بسیار اهمیت دارد. والدین باید فرزندان را در این مسیر همواره تشویق کنند. این تشویق‌ها باید به گونه‌ای باشد که اشتیاق درونی فرزند به نماز را بیشتر کند تا با خواندن آن احساس غرور و عزت نفسش تقویت گردد. بدین منظور که آن‌ها را به خاطر نمازخواندن تکریم کرده و ارزش کارشان را به آن‌ها یادآور شویم و به آن‌ها بگوییم: نماز، تشکر از خداست و نشانه‌ی بندگی ما محسوب می‌شود، لذا تشویق فرزندان برای شکوفا کردن انگیزه‌های درونی آنان تأثیر می‌گذارد؛ مثلاً انگیزه رسیدن به حوائج، انگیزه موفقیت در امتحانات و... که در همه این موارد امنیت خاطر فرزندان و اعضای خانواده از اهم یافته‌هاست.

۲. تأیید

تشویق فرزندان به نمازخواندن نیازمند رویکردهای مؤثر و انگیزشی است که می‌تواند تأثیرات مثبتی بر رفتار و نگرش آن‌ها نسبت به این فریضه دینی داشته باشد. والدین باید زمانی که فرزند صورت خود را شسته یا وضو گرفته و حس لذت بخشی دارد و چهره معصومش شاداب و زیبا شده و جلوآینه ایستاده، با به کار بردن واژه‌هایی همچون: «وای چه زیبا، چه تمیز، چه صورت پرنوری، مثل ماه می‌درخشی، پسرم یا دخترم به حرف خدا گوش کرده‌ای» او را تأیید کنند تا انگیزه‌اش برای تکرار این عمل

افزایش یابد.

اگر والدین احساسات فرزندشان را تأیید کنند، موجب تقویت عزت نفس در فرزند خود می‌شوند. والدین باید نیازها، احساسات، افکار، عواطف و رفتار فرزندانشان را شناسایی و درک کنند و با تأیید کردن به آن‌ها عزت نفس بدهند. در روایات نیز به این مسئله اشاره شده است که والدین باید فرزند خود را تشویق و تأیید کنند. در روایتی آمده است:

«دَخَلَ أَبُو حَنِيفَةَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ رَأَيْتُ ابْنَكَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يُصَلِّي وَالنَّاسُ يَمْزُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَمْنَهُمْ وَفِيهِ مَا فِيهِ. فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: ادْعُوَالِي مُوسَى فِدْعِي. فَقَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ إِنَّ أَبَا حَنِيفَةَ يَذْكُرُ أَنَّكَ كُنْتَ تُصَلِّي وَالنَّاسُ يَمْزُونَ بَيْنَ يَدَيْكَ فَلَمْ تَمْنَهُمْ. فَقَالَ: نَعَمْ يَا أَبَتِ إِنَّ الَّذِي كُنْتُ أَصَلِّي لَهُ كَانَ أَقْرَبَ إِلَيَّ مِنْهُمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: «وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ». قَالَ فَضَمَّهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ: يَا بُنَيَّ بِأبي أَنْتَ وَأُمِّي، يَا مُودِعَ الْأَسْرَارِ؛ ابوحنيفة به امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ شکایت برد که فرزندت کاظم عَلَيْهِ السَّلَامُ هنگام نماز، کسانی را که از جلوی او عبور می‌کنند، منع نمی‌کند. امام عَلَيْهِ السَّلَامُ فرزندش را برای توضیح فراخواند. حضرت در توضیح فرمود که چون خدا از مردم به من نزدیک‌تر است، نیازی نیست که دیگران را از این کار منع کنم؛ چنان که قرآن می‌فرماید: «ما از رگ گردن به شما نزدیک‌تریم». امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ که این سخن را شنید، او را تشویق کرد و فرمود: «پدر و مادرم به فدایت، ای کسی که اسرار الهی در تو به ودیعه گذاشته شده است.» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۳، ص ۲۹۷)

در این سخن امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ علاوه بر تشویق فرزندش، با گفتار خود عمل او را تأیید کرد. چنین تأییداتی به وضوح سبب تقویت عزت نفس و افزایش انگیزه در فرزندان می‌گردد و این امر خود در ایجاد و تقویت امنیت خانواده مؤثر است. از طرفی، عدم تأیید فرزند در دوران کودکی بر روابط او در بزرگسالی تأثیرات مخرب

زیادی دارد، مثلاً کمبود اعتماد به نفس، بهم‌ریختگی عاطفی، اضطراب و استرس، عدم تجربه امنیت و... این موارد خود از عواملی هستند که امنیت خانواده را دچار اختلال خواهند کرد.

۳. پاداش

والدین باید با ایجاد محیطی خوشایند و معنوی، فرزندان را به سمت نماز خواندن سوق دهند. این مورد شامل تشویق همراه با پاداش و هدیه است. بعد از اتمام نماز، ابراز محبت و توجه بیشتر به فرزند می‌توان انگیزه او را برای ادامه عبادت افزایش داد. در روایتی از پیامبر گرامی اسلام ﷺ آمده است:

«مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَاشْتَرَى تُخْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلِ صَدَقَةٍ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِجٍ وَ لَيَبْدَأُ بِالْإِنِّاثِ قَبْلَ الذُّكُورِ فَإِنَّ مَنْ فَرَّحَ ابْنَةً فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ رَقَبَةً مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ مُؤْمِنَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ مَنْ أَفْرَبَعَيْنِ ابْنٍ فَكَأَنَّمَا بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ مَنْ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ فِي جَنَّتِ النَّعِيمِ؛ هرکس به بازار رود و هدیه‌ای برای خانواده اش بخرد و ببرد، مانند کسی است که برای نیازمندان صدقه می‌برد باید، قبل از پسران، به دختران بدهد؛ زیرا کسی که دخترش را شادمان کند، مانند کسی است که یک بنده از فرزندان اسماعیل را آزاد کرده است و هرکس چشم پسری را روشن کند، گویا از ترس خدا گریسته است و هرکس از ترس خدا بگرید، خداوند او را داخل نعمت‌های بهشت کند.»
(ابن بابویه، ۱۳۷۶ش، ص ۵۷۷)

این روایت به روشنی ارزش هدیه دادن به فرزند را بیان می‌کند. هدیه دادن مصداقی از پاداش است و والدین می‌توانند از آن به‌عنوان محرک جهت ترغیب به نماز استفاده کنند.

از طرفی، هدیه دادن موجب ازدیاد و تقویت محبت بین والدین و فرزندان می‌شود. حضرت رسول اکرم ﷺ در جای دیگر می‌فرمایند: «تَهَادَوْا تَزْدَادُوا حُبًّا؛ به یکدیگر هدیه

بدهید تا محبت را میان خود بیفزایید». (حلوانی، ۱۴۰۸ق، ص ۱۹)
والدین می‌توانند از هدایای مختلفی جهت ترغیب فرزندان استفاده کنند، از جمله: چادر نماز برای فرزندان دختر به خاطر ارزش معنوی آن، کتاب‌های دینی برای رشد فرهنگی فرزندان و آشنایی آنان با مفاهیم دینی، سجاده به خاطر حس و حال خاص و معنوی عبادت، پازل‌های دینی به عنوان سرگرمی و تقویت خلاقیت فرزندان و هدیه دادن تسبیح برای تشویق فرزندان به دعا و ذکر.

والدین باید بسیار دقت داشته باشند که به وعده‌های خود عمل کنند. اگر وعده‌ی هدیه و پاداشی را به فرزندان می‌دهند، باید در حد توانشان باشد و وعده‌ای ندهند که نتوانند آن را برآورده کنند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره می‌فرماید: «أَجْبُوا الصَّبِيَانَ وَ أَرْحَمُوهُمْ وَ إِذَا وَعَدْتُمُوهُمْ شَيْئًا فَفُوا لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَدْرُونَ إِلَّا أَنَّكُمْ تَرْزُقُونَهُمْ؛ کودکان را دوست بدارید و به آن‌ها مهربانی کنید و هرگاه به آن‌ها وعده دادید، وفا کنید؛ زیرا آنها شما را روزی دهنده خود می‌دانند». (فیض کاشانی، ۱۴۰۶ق، ج ۲۳، ص ۱۳۸۷).

خداوند متعال نیز خلف وعده نمی‌کند: «لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ». (روم: ۶)
بنابراین، با تلفیق روش‌های تشویقی با هدیه و پاداش دادن و عمل به وعده‌هایشان، والدین می‌توانند فرزندان خود را به سمت نماز خواندن سوق داده و علاقه‌مندی آن‌ها را نسبت به نماز افزایش دهند و بدین ترتیب امنیت خانواده را برای تمام اعضای خانواده تأمین نمایند.

ج. شیوه‌های کنشی

در رابطه با تربیت دینی فرزندان، شیوه‌های کنشی و رفتاری مختلفی وجود دارد که هر کدام گوشه‌ای از امر تربیت فرزندان را برعهده دارد که منتج به تأمین حق امنیت خانواده می‌شود.

۱. عبادات جمعی

عبادت بسیار در بعد معنوی خانواده مؤثر باشد، به ویژه اگر به صورت جمعی باشد. عبادت جمعی و گروهی می‌تواند نقش پررنگی در تربیت فرزندان و ایجاد علاقه به عبادات داشته باشد. پدر و مادر نیز به عنوان الگوهای اصلی برای فرزندان، باید به طور منظم و با شور و اشتیاق عبادت کنند.

از طرفی فرزندان به راحتی تحت تأثیر قرار می‌گیرند، لذا مشاهده کردن اعمال و رفتار پدر و مادر می‌تواند بیشترین تأثیر را روی آنها بگذارد.

اگر والدین در محیط خانواده به طور مداوم از ثواب و پاداش این امر مهم سخن بگویند و خود عمل کنند، قطعاً کشش و جاذبه در بین اعضای خانواده برای برقراری ارتباط و انجام چنین امور جمعی‌ای بیشتر خواهد شد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «مَنْ صَلَّى خَلْفَ عَالِمٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله؛ کسی که پشت سر عالم نماز به جا آورد، مانند کسی است که پشت سر پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله نماز خوانده است»، (شیخ حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۸، ص ۳۴۸) لذا والدین باید به اجر و پاداش آن توجه کرده و آن را بازگو کنند.

همان‌طور که جبرائیل در پاسخ پیامبر صلی الله علیه و آله برای فضیلت نماز جماعت فرمود: «فَإِنْ زَادُوا عَلَى الْعَشْرَةِ فَلَوْ صَارَتْ بِحَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلِّهَا مِدَاداً وَالْأَشْجَارُ أَقْلَاماً وَالثَّقَلَانِ مَعَ الْمَلَائِكَةِ كُتَاباً لَمْ يَقْدِرُوا أَنْ يَكْتُبُوا ثَوَابَ رُكْعَةٍ وَاحِدَةٍ؛ اگر تعداد مأمومین از ده بگذرد در این صورت اگر دریاها و آسمانها و زمین همه مرکب بشوند و درختان روی زمین همه قلم بشوند و جن و انس به همراهی ملائکه نویسنده شوند، قادر نخواهند بود که ثواب یک رکعت نماز جماعت را به قلم بیاورند!» (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۶، ص ۴۴۴)

این روایت نیز بیانگر ثواب و برکات زیادی است که در عبادت جمعی و گروهی وجود دارد، لذا باید در مسئله آموزش چنین مسائلی به فرزندان اهتمام ویژه داشت.

والدین باید از سال‌های اول تولد، هنگامی که دست و صورت کودک را می‌شویند،

به این رفتار و آموزش ساده و همگانی جهت داده و در وقت‌های صبح و ظهر و شب با به کار بردن واژه‌هایی چون «میخواهیم وضو بگیریم»، «بیاییم وضو بگیریم» یا «بیاییم برویم مسجد» این واژه‌ها را برای کودک ملموس و خوشایند کنند.

عبادت دسته‌جمعی می‌تواند نقش پررنگی در تربیت فرزندان و ایجاد علاقه به عبادات داشته باشد. پدر و مادر نیز به عنوان الگوهای اصلی برای فرزندان، باید به طور منظم و با شور و اشتیاق عبادت کنند. از طرفی فرزندان به راحتی تحت تأثیر قرار می‌گیرند، لذا مشاهده کردن اعمال و رفتار پدر و مادر می‌تواند بیشترین تأثیر را روی آنها بگذارد. والدین نیز می‌توانند در خانه خود نیز نماز را به صورت جماعت برپا کنند، تا اعضای خانواده در کنار هم نماز بخوانند و شاهد امنیت روحی و روانی در خانواده خود باشند. همچنین اگر والدین به همراه فرزندان خود هر هفته در نماز جمعه شرکت کنند، می‌توانند فرزندان را با جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نماز آشنا کنند. این تجربه‌های جمعی اگر از کودکی کسب شوند قطعاً تأثیر شگرفی در تأمین حق امنیت خانواده و جامعه دارد.

۲. نقش الگویی والدین

در کودکی رفتار و عملکرد پدر و مادر نقش بسزایی در چگونگی رفتار و حرکات فرزند دارد و پدر و مادر باید خود مواظب رفتار خویش و نقش بالای آن در الگوپذیری فرزند باشند.

والدین باید ابتدا به خود سازی و سپس به دگر سازی و تربیت فرزند بپردازند. مورد توجه است، امیرمؤمنان علیه السلام در این باره می‌فرمایند: «مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا - [فَعَلَيْهِ أَنْ يَبْدَأَ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِيرَتِهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ...؛ کسی که خود را رهبر مردم قرار داد، باید پیش از آن که به تعلیم دیگران بپردازد، خود را بسازد و پیش از آن که به گفتار تربیت کند، با کردار تعلیم دهد»

(حکمت: ۷۳). انسان باید این حدیث زیبا را با اکسیر محبت همراه کند تا بتواند نتیجه خوب و مثبتی به دست آورد.

امام صادق علیه السلام به این امر توجه می‌دهند، آن‌جا که می‌فرمایند: «كُونُوا دُعَاةَ النَّاسِ بِأَعْمَالِكُمْ وَلَا تَكُونُوا دُعَاةَ بِلْسَتِكُمْ؛ مردم را با رفتار خویش به حق دعوت کنید نه با زبان خویش»، (قمی، ۱۴۱۴ق، ج ۶، ص ۵۱۴)

والدین باهوش ضمن توجه به اینکه خودشان اولین الگو برای فرزندان‌شان هستند، به مرور الگوهای مناسب دیگری به فرزندان‌شان می‌توانند معرفی کنند، تا بدین وسیله او را در انتخاب‌های زندگی اش یاری نمایند، لذا هر چه این الگوها مناسب‌تر باشند فرزند در رسیدن به سعادت و کمال موفق‌تر خواهند بود. پس نباید از معرفی و شناساندن پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اهل‌البیت علیهم السلام، که اسوه حسنه هستند غفلت ورزید.

در بحث تربیت فرزند، بهتر است تربیت در دوران جنینی و در شکم مادر «را نیز فراموش نکنیم اَدَّبُوا أَوْلَادَكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِهِمْ»، (قمی نژاد، ۱۳۸۰ش، ص ۱۳۲) به خصوص تأثیر جنین از حالت‌های روحی مادر.

باید متوجه بود که واحدهای ذهنی کودک جهت دینی بگیرد و با رنگ و بویی خدایی پرورش یابد و چیدمان و قالبی مذهبی داشته باشد، تا انتظار تربیت انسانی متدین و نمازگزار و متخلق به صفات الهی و ثابت قدم در صراط مستقیم مطابق و مطلوب امر تربیت دینی پرورش یابد به عنوان نمونه، والدین واژه‌هایی چون وضو گرفتن، غسل کردن، نماز خواندن، روزه گرفتن را جایگزین اسامی و رفتارهای بهداشتی و معمول خود قرار دهند.

رفتار والدین به عنوان الگوهای اصلی تربیتی، تأثیر عمیقی بر گرایش و عادات دینی فرزندان، به ویژه در مورد نماز دارد. این تأثیر می‌تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم بروز کند و شامل روش‌های آموزشی، رفتاری و محیطی است که والدین فراهم می‌آورند.

اگر والدین به نماز اهمیت دهند و آن را به طور مداوم در زندگی روزمره خود اقامه کنند، فرزندان نیز به تدریج به این رفتار گرایش پیدا خواهند کرد. تکرار مشاهده این عمل، نه تنها سبب آشنایی با این عمل می‌شود، بلکه احساس لذت و آرامش را در فرزندان افزایش می‌دهد.

بدین ترتیب هر آنچه در کودکی از الفاظ نماز، وضو، راستگویی، ادب، نظافت، یا دختر خوب بودن و پسر خوب بودن در ذهن ساخته است، با تصویر عینی افراد برجسته دینی و مقرب، برایش معنا و تجسم می‌یابد.

بنابراین رفتار والدین نه تنها بر عادات دینی فرزندان تأثیرگذار است، بلکه می‌تواند نگرش‌های آن‌ها نسبت به دین و معنویت را شکل دهد. والدین باید با دقت و آگاهی نسبت به اجرای شیوه‌های تربیتی، نقش خود را در تربیت دینی فرزندان به درستی ایفا کنند.

۳. پرهیز از اجبار و تهدید

اجبار در نماز خواندن ممکن است اثرات منفی بر روحیه فرزندان داشته باشد. نماز و عبادتی که با اجبار و تهدید همراه باشد، به طور قطع اثرگذار نیست. چنین شیوه‌هایی علاوه بر عدم تأثیر مثبت بر فرزند، امنیت در خانواده را نیز کاهش می‌دهد.

دین مبین اسلام نیز مکرراً به عدم اجبار اشاره می‌کند، مانند آیه «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ» (بقره: ۲۵۶) در تفاسیر ذیل این آیه آمده است که جایگاه ایمان و اعتقاد و باورهای دینی در وجود انسان، قلب و روح انسان است و هیچ‌گونه فشار خارجی و زور و اجبار در آنجا راهی ندارد. ممکن نیست کسی را به داشتن یک اعتقاد مجبور کرد. این آیه در صدد بیان همین حقیقت است و برای کسانی که می‌پنداشتند که با زور و تهدید می‌توان کسی را وادار به قبول یک عقیده کرد، تذکر می‌دهد که دین یک امر قلبی و باطنی است و زور و تهدید در آن راهی ندارد و انسان باید با عقل و درک خود و با توجه به دلایل و

حجتها، دینی را باور کند. البته ممکن است که این دلیل سست و بی پایه باشد، مانند استدلال به اینکه چون پدران ما این عقیده را داشتند، ما نیز این عقیده را داریم، اما به هر حال این هم برای خود دلیلی است و می تواند معیار و ملاک انتخاب باشد. (جعفری، ۱۳۷۶ش، ج ۱، ص ۵۹۳)

در رابطه با آیه الکرسی روایات بسیاری نقل شده است، مانند روایتی از حضرت علی علیه السلام به نقل از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله که می فرمایند: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا الْمَوْتُ...»؛ هر کس آیه الکرسی را بعد از هر نماز واجب بخواند، هیچ چیز او را از داخل شدن به بهشت باز نمی دارد، به غیر از مرگ». (کبیر مدنی شیرازی، ۱۴۰۹ق، ج ۷، ص ۴۲۷؛ کاشانی، بی تا، ج ۲، ص ۹۳) این روایت به صراحت رابطه نماز را با این آیه خاص که در آن عبارت «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ» آمده است، بیان می کند.

اینکه فرائت آیه الکرسی در نماز سبب ورود انسان به بهشت می گردد، بی ارتباط با روایات بسیاری که در آن خواندیم و شنیدیم که نماز کلید بهشت است، نمی باشد. اما نمازی که «لَا إِكْرَاهَ» باشد.

بر این اساس باید بسیار در تربیت دینی فرزندان مراقب بود که مبدا با زور، تهدید یا فشار، فرزندان خود را دچار دین زدگی و دین گریزی نکنیم. اگر به فرزند خود با لحن بدی بگوییم: وضو بگیر! یا مسواک بزن! نماز صبح خود را بخوان! و... فرزند دچار زدگی می شود. والدین باید صبور باشند و حتی وضوی اشتباه و نمادین و نماز مختصر و دقیقی کوتاه به اندازه رو به قبله نشستن و فقط سر بر مهر گذاشتن و تقلید سجده کردن بدون ذکر خاص، یا نهایتاً در حد ذکر صلوات یا «الله الله...» گفتن، فرزندان را تحسین کنند، نه اینکه با تهدید یا زور و اجبار از او اطاعت بخواهند.

بلکه باید با گفتن عباراتی مانند: «دخترم یا پسرم، صبح شده بیا دست و صورتت را

بشورم»، یا «برویم دخترم وضو بگیریم» و یا به صورت نمادین در جهت قبله روی سجاده بنشینیم و بگوییم: «بیا کنار من نماز بخوان» و خیلی کوتاه و مختصر، حتی در حد یک سجده نمادین، حس زیبایی عبادت الهی و مناجات با خدای متعال را به او منتقل کنیم. به این ترتیب فرزند حس می‌کند نماز خوانده است. به این ترتیب فرزند، رعایت ادب و توجه به خدا و حتی مناجات با او را در قالب الفاظ ساده و کوتاه می‌آموزد.

در جای دیگر لقمان حکیم به فرزندش چنین وصیت می‌کند:

«يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ فَإِنَّ مَثَلَ الصَّلَاةِ فِي دِينِ اللَّهِ كَمَثَلِ عَمُودِ الْفُسْطَاطِ فَإِنَّ الْعَمُودَ إِذَا اسْتَقَامَ نَفَعَتِ الْأَطْنَابُ وَالْأَوْتَادُ وَالظَّلَالُ وَإِنْ لَمْ يَسْتَقِمْ لَمْ يَنْفَعِ وَتِدُّ وَلَا طُنْبُ وَلَا ظِلَالُ؛ فرزندم نماز را برپا دار؛ زیرا مثل نماز در دین خدا، همانند ستون خیمه است، اگر ستون برپا باشد، خیمه برپا خواهد بود و طناب و میخ و سایه‌های خیمه سودمند خواهد افتاد، اما اگر ستون خیمه برپا نباشد، از میخ و طناب و سایه بهره‌ای نمی‌بری.» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۳، ص ۴۳۲)

در این سخن لقمان هیچ گونه اجبار و تهدیدی مشاهده نمی‌شود، بلکه با یک مثال فرزندش را راهنمایی کرده و اهمیت مسئله را به او یادآور شده است. پرهیز از اجبار در نماز خواندن فرزندان موضوعی است که در متون دینی و فقهی به آن پرداخته شده است. والدین نباید از روش‌های اجباری یا مقایسه‌ای برای تشویق فرزندان به نماز استفاده کنند؛ زیرا این رفتارها و فشارهای روانی ناشی از آن، باعث ایجاد تنفر از نماز در آن‌ها می‌شود.

نتیجه‌گیری

خانواده به عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، نقش حیاتی در شکل‌گیری شخصیت و تربیت فرزندان ایفا می‌کند. یکی از مهم‌ترین وظایف خانواده، تأمین امنیت اعضای آن است. در این زمینه، تربیت فرزندان نمازگزار می‌تواند به عنوان یک شیوه

مؤثر در تقویت امنیت خانواده مورد توجه قرار گیرد. نماز، به عنوان یکی از ارکان دین اسلام، نه تنها یک عمل عبادی محسوب می‌شود، بلکه به عنوان ابزاری برای تقویت ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی در خانواده نیز عمل می‌کند.

برای تربیت فرزندان نمازگزار، والدین می‌توانند از شیوه‌های مختلفی استفاده کنند که تأثیرات مثبت و ماندگاری بر رفتار دینی فرزندان داشته باشد. از جمله روش‌های تربیتی جهت تربیت فرزند نمازگزار عبارت‌اند از: شیوه‌های شناختی (تبیین فلسفه نماز و ارتباط آن با نیازها و...)، شیوه‌های انگیزشی (تشویق، تأیید، پاداش و هدیه دادن و...) و شیوه‌های کنشی (عبادت جمعی، نقش الگویی والدین و...) که نقش بسزایی در تأمین حق امنیت خانواده دارند و از اهمیت ابزارهای مؤثر در ترغیب فرزندان به نماز هستند.

والدین باید هر بار که فرزندشان رفتار مثبتی در ارتباط با نماز از خود نشان می‌دهد، او را با شیوه‌های گفته شده تشویق کنند، به گونه‌ای که فرزند به تدریج نماز را به عنوان یک عادت مثبت بپذیرد. اما مجبور کردن و فشار آوردن بر فرزند برای نماز یا مقایسه او با دیگران می‌تواند نتیجه و اثر عکس داشته باشد. والدین باید از هرگونه رفتار و عملی که باعث دلزدگی و ترک نماز توسط فرزندان می‌شود، پرهیز کنند. بنابراین، تربیت دینی فرزندان نیازمند صبر، محبت و استفاده از روش‌های مناسب و خلاقانه است تا با علاقه و اشتیاق به سمت نماز روی آورند.

منابع و مآخذ

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الأمالی، چاپ ششم، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶ ش.
۲. طبرسی، فضل بن حسن، إعلام الوری بأعلام الهدی، ج ۱، قم: آل البيت، ۱۴۱۷ ق.
۳. فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العین، ج ۳، چاپ دوم، قم: نشر هجرت، ۱۴۰۹ ق.
۴. فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی، الوافی، ج ۲۳، اصفهان: کتابخانه امام امیرالمؤمنین علی علیه السلام، ۱۴۰۶ ق.
۵. قمی نژاد، مهدی، جنگ مهدوی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۰ ش.
۶. قمی، عباس، سفینه البحار، قم: اسوه، ۱۴۱۴ ق.
۷. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، ج ۲، چاپ سوم، محقق: طیب موسوی جزایری، قم: دارالکتاب، ۱۴۰۴ ق.
۸. کشاورز یامچی، یونس، «تأثیر نماز و نیایش در تقویت ابعاد معنوی انسان»، مجله پیشرفت‌های نوین در روانشناسی (علوم تربیتی و آموزش و پرورش)، سال سوم، شماره ۲۷، شهریور ۱۳۹۹ ش.
۹. کاشانی، فتح‌الله بن شکرالله، منهج الصادقین فی الزام المخالفین، ج ۲، تهران: کتابفروشی اسلامی، بی تا.
۱۰. کبیر مدنی شیرازی، سید علی خان بن احمد، ریاض السالکین فی شرح صحیفة سید الساجدین، ج ۷، محقق: محسن حسینی امینی، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۰۹ ق.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، چاپ چهارم، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۴۰۷ ق.
۱۲. ابن فارس، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، ج ۲، محقق: عبدالسلام محمد هارون، قم: دفتر الإعلام الاسلامی، ۱۴۰۴ ق.

۱۳. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار، ج ۱۳، چاپ دوم، بیروت: دار إحياء التراث العربي، ۱۴۰۳ق.
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۷، چاپ دهم، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۳۷۱ش.
۱۵. نوروزی، محمد تقی، فرهنگ دفاعی - امنیتی، تهران: انتشارات سنا، ۱۳۸۵ش.
۱۶. نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۶، قم: مؤسسه آل آل بیت علیهم السلام، ۱۴۰۸ق.
۱۷. زینلی، فاطمه؛ غلامی، سمیه، رسم امانت، بی جا: نشر شرکت چاپ و نشر بین الملل، بی تا.
۱۸. حسینی نیشابوری، سیدعلی اکبر، چگونه فرزندان را نمازخوان کنیم؟ راهکارهایی برای جذب به نماز، چاپ ششم، قم: دارالمبلغین، ۱۳۹۶ش.
۱۹. تراشیون، سیدعلیرضا، آغازی برای پرواز، شیوه‌های دعوت به نماز فرزندان، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۸ش.
۲۰. خلجی، حسن، روش‌های ترغیب فرزندان به نماز، بشارت شماره ۵۰، ۱۳۸۴ش.
۲۱. بحرانی، سید هاشم بن سلیمان، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، قم: مؤسسه بعثه، ۱۳۷۴ش.
۲۲. بستانی، فؤاد افرام، فرهنگ ابجدی، چاپ دوم، مترجم: رضا مهیار، تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۷۵ش.
۲۳. جعفری، یعقوب، تفسیر کوثر، ج ۱، قم: مؤسسه انتشارات هجرت، ۱۳۷۶ش.
۲۴. حلوانی، حسین بن محمد بن حسن بن نصر، نزهة الناظر و تنبيه الخاطر، قم: مدرسه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، ۱۴۰۸ق.
۲۵. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، محقق: صفوان

- عدنان داوودي، بيروت - دمشق: دار القلم - دار الشاميه، ١٤١٢ق .
٢٦. شيخ بهايي، محمد بن حسين، مفتاح الفلاح في عمل اليوم والليلة من الواجبات والمستحبات، بيروت: نشر دارالأضواء، ١٤٠٥ق .
٢٧. شيخ حر عاملي، محمد بن حسن، وسائل الشيعة، ج٨، قم: مؤسسه آل البيت عليه السلام، ١٤٠٩ق .

